

Karua meininkiä kaavoituksessa – Netti vastaiskuna?

Sinikka Sassi

ABSTRACT

Rough impacts of urban planning - the net as a counter-force?

A new law on land allocation and building came into force in the beginning of this year establishing, among others, the procedures of citizen participation. While the concerned citizens should be heard already at an early stage of the planning process, the new rights may not be actually realized in full because of institutional resistance, influential interests and also because of more hidden cultural and linguistic practices. The citizen perspective into the issue is here predominant and it is based on an experiment where the Net was used as a means of exerting influence upon local politics. The results of the experiment were not marked concerning the actual situation but what the experiment made clear was the relatively weak status of citizens in local democracy as compared to other parties. In the encounters between local administration and citizens there appears to be communicative practices that tend to produce asymmetrical positions where the citizen is not considered as a co-partner but an object of administrative practices. It is stated here that the impacts of the Net on politics do not arise so much in the field of political action as they do in the field of symbolic action.

Key words: local democracy, citizen empowerment, Internet, urban planning, linguistic practices

1.1.2000 tuli voimaan uusi maankäyttö- ja rakennuslaki, jonka osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyt antavat asukkaille – muiden osallisten ohella – mahdollisuuden vaikuttaa kaavan valmisteluun ja sen vaikutusten arviointiin. Periaate on hyvä, mutta lain muutokset samoin kuin sen tulkinta ja toimeenpanon käytännöt voivat ehkäistä sen toteutumista ja johtaa jopa huonompaan tilanteeseen. Samalla kun laissa korostetaan kaavaprosessin vuorovaikutuksellisuutta, siinä esimerkiksi kavennetaan muutoksenhaun ja valituksen mahdollisuuksia. Lais-

sa on myös vähälle huomiolle jäänyt kohta, joka liittyy kaupunkipuistoihin ja niitä koskevan erityissuojan purkamiseen. Kysymys virkistysalueista ja puistoista iskee kaavakamppailujen ytimeen, sillä ne koskevat usein juuri luonnonalueiden säilyttämistä, metsän merkitystä asukkaille ja metsäkuva. Kun kansalaisen vaikutusmahdollisuudet, symboliset kiistat ja 'Espoon erikoistalousalue' (1) saatetaan yhteen, ovat käsillä tämän jutut keskeiset ainekset. Espoo on sen tapahtumapaikka ja oivallinen sellainen, koska siellä näkyvät selvinä yhtä lailla taloudellisen tehokkuuden ja kilpailun eetos kuin kulttuurinen pyrkimys kansalaisten vaikutusvallan lisäämiseen. Jutun näkökulma on tiukan yksipuolinen, jopa yksityinen, sillä se katselee kaavoitusta kansalaisen horisontista ja henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Juuri tunnepohjainen sitoutuminen on kuitenkin pakottanut toimijan sinnikkäästi etsimään ymmärrystä tapahtumille ja rakentamaan niille mieltä.

Artikkeli perustuu kahden hengen kapinaan vallitsevaa 'hyvää rakennustapaa' vastaan ja yritykseen käyttää verkkosivuja kaavapolitiikkaan vaikuttamiseen (2). Verkkosivujen avulla haluttiin estää yhden kauniin maiseman hävittäminen, kyseenalaistaa hyväksytyjä kaavoitus- ja suunnittelukäytäntöjä ja purkaa hallitsevia kielenkäyttötapoja. Kolmen vuoden aikana kapinan suunta muuttui maiseman (osittaisestakin) säilyttämisestä paikallisdemokratian uusien muotojen pohtimiseen – syy oli yksinkertainen: pyrkimykset vaikuttaa kaavaan olivat tuloksettomia. Artikkelin kertomus siitä, mitä tapahtui kun kansalainen ryhtyi täyttämään paikkaansa.

JUTUN LOPPU

Kesäkuun kolmantena 1999 metsurit tulivat Elsan tontille (3). Seuraavana päivänä tulivat monitoimikoneet ja aamupäivän kuluessa tontti oli kaavittu puhtaaksi. Kuljin tontin laitaa ja kuuntelin kaatuvan puun ryskettä; monet niistä olivat

yli satavuotiaita ja kannoista päätellen terveitä. Nyt ei ole puita, ei pensaita, puskia, kukkia, niittyä, varjoja ja aurinkopaikkoja. Tontti on raavittu, kaluttu ja alaston kuin nyljety eläin. Mikä siitä teki niin onnellisen paikan? Se keräsi lämpöä, kun muualla oli kylmä. Se oli uskomattoman vaihteleva ja sisälsi monta erilaista pienoismaailmaa. Sen olemuksessa oli vanhaa kulttuuria ja omistajiensa huolenpidon ja kunnioituksen jälkiä. Juuri vastikään olin haistellut siellä kesän tulon tuoksua, jotka palauttivat mieleeni lapsuuden onnellisen muiston. Muistikuvani ei ollut visuaalinen, vaan joukko hajuja, aamu-uvvaisen järven, tervattavien veneiden ja kesäisen kukkaniityn tuoksua. Tuoksut myös jäivät viimeiseksi muistoksi Elsan tontista: männyn ja kuusen kirpeänmakean pihkan, pöyheiden sammalten, kuumenevan kallion ja kukkien hunajan eri vivahteet.

Jäljellä ovat videokuvat, mutta hajut voivat tulla vastaan vain sattumalta ja jossakin toisessa paikassa. Nyt tontilla haisee aukirevitty maa ja kaatuneiden mäntyjen ja kuusten valuvat mahlat ja se on muuttunut pieneksi ja paljaaksi. Maa-palana se edelleen on sama rajoineen ja merkkipaaluineen, mutta kaikki mikä teki siitä omanlaisensa on kadonnut lopullisesti. Kun kuulin ison puun rysähtävän maahan, surin sitä kuin ystävää. Tunneperäiset reaktiot maisemaan ovat kuitenkin väärät, tiedämme. Rakentaminen on rationaalista ja hyödyllistä toimintaa, jolle tunteet ovat vieraita - niinpä niistä tehdään tunteilua. En siis sotke tunteita asiaan, en edes sano, että vanhentuneet näkemykset, jäärapäisyys ja ahneus aiheuttivat Elsan tontin tuhon. Sanon sen hyvin asiallisesti: sen tappoi e-luku. Elsa ja Onni eivät saaneet lupaa rakentaa yhtä taloa, mutta ulkopuolinen grynderi saa rakentaa monikymmenkertaisesti eli kysymys on puhtaasti rahasta. Kun rakennuslupa alunperin hylättiin, yhtenä perusteluna oli tontin varaaminen puistoksi. Niin olisi ollut hyvä.

JUTUN TOINEN LOPPU

Kun Elsan tontti oli kaavittu paljaaksi ja kutistunut vähäiseksi kuin vanha mummo, uskoin tarinan olevan loppu. Todellinen hävittäminen ei kuitenkaan ollut vielä edes alkanut, vaan se vaati runsaasti raskasta teknologiaa ja paljon aikaa. Yllätyimme perusteellisesti, kun loman jälkeen havaitsimme tontin muuttuneen kivenmurs-

kaamoksi. Jykevät kalliit oli räjäytetty palasiksi ja murskauslinjan syväkurkku jauhoi uutterasti lohkareita sepelisiipukuksi. Meteli oli helvetillinen kivenmurikoiden kolistessa rautanielussa ja kairinkoneiden hyönteislauman pyöriessä jättimurssakaamon ympärillä.

Mitä järkeä koko puuhassa oli? Eikö Suomessa enää osata rakentaa kalliolle? Jos ei osata, miksi ihmeessä ei rakenneta vanhoille pelloille, jotka ovat jo valmiiksi tasaisia? Miksi Espoosta pitää poistaa siellä olevat vähäisetkin luonnonmuodot? Miksi kaiken pitää olla suoraviivaista ja tasalaatuista? Miksi asukkailla ei ole mitään sanottavaa asiassa, joka koskettaa heitä ja jonka vaikutukset ovat pysyvät?

TARINA LYHYESTI

Olimme ryhtyneet taisteluun Elsan tontin puolesta keväällä 1996. Muodollisesti kiista päättyi loppukesällä 1998, kun korkeimman hallinto-oikeuden kielteinen päätös saapui. Kaavan koko historia on kuitenkin paljon pitempi ja jo monet meitä ennen ovat tapelleet alueen puolesta. Kaavaesitykset ovat hyvin sitkeähenkisiä: vuosikymmenet vaihtuvat, mutta kaavat pysyvät. Yritykset vaikuttaa kaavoitukseen ja rakentamiseen johtavat usein vain viivästyksen kaavan toteutuksessa ja vaikka joitakin muutoksia on vuosikymmenten aikana saatukin, on näkemys asukkaiden vaikutuksesta demokraattisiin instituutioihin pessimistinen. Kokemustemme mukaan kansalaisten päätösvallan lisääminen paikallis-hallinnossa ja oman asuinalueensa asioissa kohtaa monenlaisia esteitä, vaikka julkinen puhe tukisikin laajempaa osallistumista (4). Kun kaikkein hurjimmista suunnitelmista on alueellamme luovuttu, se kertoo pääasiassa hallinnon pakosta reagoida asukkaiden vastustukseen ja yleiseen mielipiteeseen.

Mitä me käytännössä teimme, kun yritimme suojella ympäristöämme ja muuttaa tontin rakennussuunnitelmaa? Yhdessä naapurimme kanssa pohdimme mahdollisia keinoja ja päädyimme seuraaviin: Kutsuimme valtuustoryhmiä edustajat tutustumaan alueeseen ja kierrätimme muutamaa paikalle saapunutta; lähetimme aluetta koskevan selvityksen ja vetoomuksen kaikille valtuutetuille ennen asian viimeistä käsittelyä; keräsimme nimelistan naapurustosta; videoimme kaksi kaavaa käsitellyttä valtuuston

istuntoa; keskustelimme henkilökohtaisesti joidenkin valtuutettujen kanssa. Olimme myöhässä toimissamme, koska kukaan lähiasukkaista ei ollut huomannut kaavan julkistamista koskevaa ilmoitusta lehdessä. Koska ilmoituskäytäntö oli mielestämme puutteellinen, keskustelimme sen asianmukaisuudesta kaupungin edustajien kanssa – asiaa koskeva päätös paljastui suulliseksi 'näin on tapana' -sopimukseksi. Kaikista näistä yrityksistä oli tuloksena se, että kaavaa ei hyväksytty yksimielisesti vaan muutaman vastustavan äänen kera. Kun kaupungin osuus kaavan käsittelyssä oli päättynyt, teimme asianmukaisesti valituksen ensin ympäristöministeriölle ja sitten korkeimmalle hallinto-oikeudelle – molemmat tuloksetta.

PITKÄLLÄ MARSSILLA

Raymond Williams kutsui 'pitkäksi vallankumoukseksi' sitä kehityskulkua, jossa ihmiset saavat oman elämänsä edellytykset vähitellen hallintaansa (Hall 1992, 28). Toimintakykyisyyden vahvistaminen ulottuu kaikkiin elämäntilanteisiin, mutta tässä on kysymys erityisesti kansalaisen identiteettiin liittyvien oikeuksien ja vastuun arkisesta lujittamisesta. Demokratiamme on nykymuodossaan edustuksellista eli vaaleilla valitaan ne joiden tulee puhua kansan puolesta. Se on myös muodollista, sillä laki takaa äänioikeuden universaalisuuden ja vaalien säännöllisyyden. Edustuksellinen demokratia on ollut merkittävä vaihe kansanvallan laajentamisessa eikä se ole toteutunut ilman taistelua. Tämän ajan kulttuuriset ja poliittiset muutokset puhuvat kuitenkin jälleen demokratian muotojen uudistamisen puolesta (esim. Beck 1995, 1997). Keskustelut individualisaatiosta, pluralismista ja hajautumisesta ovat osa sitä tematiikkaa, jota voidaan kutsua yleisnimellä kulttuurin murros. Kysymys ei ole ristiriidattomasta eikä suoraviivaisesta prosessista, mutta kuitenkin jostakin sellaisesta jossa yksilöllistyminen ja vastuullistuminen kulkevat osaksi käsikkäin. Poliittikan alueella se tarkoittaisi sitä, että ihmiset ovat halukkaita lisäämään vastuullisuuttaan yhteisistä asioista ja että hallinnossa on halua ja tarvetta vallan hajauttamiseen. Käsitteellisesti se tarkoittaa hallitsemisen ja hallinnan välistä eroa: jos hallitseminen edellyttää vallan hierarkioita, hallinta puolestaan viittaa itsehallintoon. Yhteiskun-

nan monimutkaisuuden takia molempia käytäntöjä tarvitaan, mutta suoran osallistumisen tarve on ilmeinen erityisesti paikallisessa kontekstissa (Sassi 2000b).

Järjestelmätasolla hallinnon tehtävää voidaan kuvata neutraalisti kansalaisten edustamiseksi. Toisesta näkökulmasta hallinnossa on olennaisesti kysymys valtaryhmittymien syntyisestä ja eturistiriidoista. Muodollisen demokratian pinnan alla kehittyvät erilaisia liittoutumia ja sellaisia ajattelutapoja, jotka pääsevät esittäytymään yleisenä etuna silloinkin, kun ne itse asiassa ovat useimpien etujen vastaisia. Tästä perspektiivistä ei ole kovin todennäköistä, että vahvat ryhmittymät haluaisivat omaehtoisesti luopua osasta oikeuksiaan ja juuri sitä kansalaisten osallistumisen lisääminen tarkoittaa. Lakimuutosten lupaamat uudet oikeudet on siksi aina vallattava alhaaltapäin eikä odotettava niiden toteutuvan luonnostaan. Vahvojen valtaryhmien intressien lisäksi demokratian ja kansalaisuuden laajentamista vaikeuttavat myös muunlaiset tekijät. Ylivalta ei toteudu vain yksilöiden tietoisien toiminnan kautta, vaan kuten Hall (1992, 187) toteaa, se on nähtävä pikemminkin asiaan liittyvien suhteiden järjestelmäominaisuudeksi. Myös Bourdieu korostaa suhteiden tutkimisen ensisijaisuutta sen sijaan että huomio kiinnitetäisiin joko toimijaan tai rakenteeseen (Bourdieu & Wacquant 1992, 15). Näistä näkökulmista hallintoa pitäisi tarkastella erityisesti suhteina, jotka syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kielen ja diskurssien välityksellä. Kansalaisen ja hallinnon vuorovaikutus tapahtuu paljolti sellaisten menettelytapojen ja kielellisten käytäntöjen kautta, jotka huomaamattomasti toimittavat erilaisia eriarvoistamisen ja ulossulkemisen tehtäviä.

Vaikka kielen käyttö usein vieläkin mielletään pelkäksi asioiden kuvaukseksi, paljastuu sen aktiivinen luonne selvästi hallinnon toiminnassa. Kielen käyttö on kamppailua asemista ja käsitteiden määrittelystä ja esimerkiksi ympäristöä koskevat lausumat sekä kuvaavat jotakin että rakentavat kuvaamaansa. Termit 'viherrakentaminen' ja 'virkistyskäyttö' muodostavat käsitystä luonnosta sellaisena, joka tarvitsee suunnitelmallista muokkausta ja rakentamista tullakseen joksin. Juuri kielen käytön seurauksia tuottava luonne eli funktionaalisuus on analyttisesti erityisen olennainen (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 42). Kyse on siitä, mitä kielen käyttäjä mil-
läkin ilmaisullaan tulee tuottaneeksi, sillä erilais-

ten kielikuvien käyttö on aina enemmän tai vähemmän pragmaattista.

ASUKKAILLE TARJOLLA OLEVAT IDENTITEETIT

Kaavakiistassa saamiemme kokemusten ja havaintojen pohjalta hahmottuu muutamia yleisiä kommunikaatiokäytäntöjä, joilla asukkaiden kannalta kielteisiä identiteettejä tai subjekti-positioita tuotetaan (5). Identiteettikeskustelun moninaisuudesta (Kivikuru 1998) tässä tarkennetaan niihin ominaisuuksiin, velvollisuuksiin ja oikeuksiin, joita kansalaisella otaksutaan olevan (Dahlgren 2000). Erityisesti on kysymys siitä, miten kansalaisuus koetaan arkisissa tilanteissa. Tarkastelun kohteena ovat ne sosiaaliset käytännöt tai tavat, joilla yksilöt asemoidaan eikä esimerkiksi hallinnon toimijoiden toiminnalleen tietoisesti antaman mielen tai intention hahmottaminen (tästä erottelusta esim. Potter & Wetherell 1989, 177-178). Olennaista on, miten asukkaan ja virkamiehen tai asiantuntijan suhteet muotoutuvat ja miten kansalaisen merkitys rakentuu tietyissä sosiaalisissa kohtaamisissa.

Asukkaiden alamaistaminen

Yksi asemointiin liittyvistä kommunikaatiokäytännöistä on ohikatsominen. Viranomaiset sivuuttavat usein asukkaiden esitykset ja suhtautuvat niihin välinpitämättömästi tai ylimielisesti. Asukkaita ei kohdata täysivaltaisina keskustelukumppaneina, vaan heidän 'toiseutensa' osoitetaan heille esimerkiksi vaikenemisen kautta. Vastaamatta jättäminen ja vähätteleminen kertovat kansalaiselle, että hänen näkemyksiään ei kaivata ja että ne edustavat pikemminkin huonoa käyttäytymistä. Esimerkki: Teimme prosessin aikana sekä ympäristöministeriölle että korkeimmalle hallinto-oikeudelle kaavavalituksen, johon pyrimme saamaan mahdollisimman huolellisesti perusteltuja argumentteja. Kummatkin vaativat oman työnsä, sillä niiden valitusperusteet olivat erilaiset. Kummassakin käytimme juristin apua lainkohtien ja kielenkäytön asianmukaisuuden tarkistamiseen. Ensimmäisen valituksen argumentit kuitattiin toteamalla, että kyseessä olevat asiat on otettu huomioon, vaikka juuri niiden si-

vuuttaminen oli perusta valittamiselle. Jälkimmäisen valituksen argumentteihin vastattiin vain, että ne eivät anna aihetta muutoksiin. Ohikatsominen voi olla tietoista, mutta ehkä vielä useammin se edustaa hallinnon tiedostamatonta tapaa määrittellä valtasuhteet ja asemat.

Toisenlaista käytäntöä osoittaa asukkaille heidän asemansa edustavat epäasialliset vastaukset. Esimerkki: Kaavaprosessin aikana kaupunki aloitti yllättäen sekä lähimetsän harvennuksen että tien sadevesiviemäroinnin. Kummassakin tapauksessa kaupungin edustajien ja toisinaan myös itse työn tekijöiden vastaukset kysymyksiimme olivat ylimielisiä, pilkallisia ja usein puolittaisia. Tiedonsaanti edellytti monesti oikeiden vastakysymysten tekemistä eli hyvää ennakkoperehtymistä. Samaan kysymykseen saatettiin antaa monia keskenään ristiriitaisia ja jopa valheellisia vastauksia. Viemäroinnin laajuutta ja sen vaikutusta ympäristöön ei pyynnöistä huolimatta koskaan selvitetty, aikatauluja ei kerrottu tai jos kerrottiin, ne eivät pitäneet paikkaansa. Yksi tapa ilmaista asukkaalle hänen alisteisuutensa ovat kätteettomat lupaukset. Niinkuin lapselle annetaan lupauksia, jotta se olisi hiljaa, niin myös asukkaalle. Esimerkki: Naapurimme valittivat vaarallisen suurista ajonopeuksista tiellä, joka oli rakennettu lähes heidän ulko-ovilleen ja pyysivät hidasteita. Kaupungin edustaja antoi lupauksen esteiden rakentamisesta, mutta toistuvista kyselyistä huolimatta niitä ei muutaman vuoden aikana ollut toteutettu.

Muodollisuuksiin vetoaminen on myös yleinen peruste kansalaisten mielipiteen sivuuttamiseen. Esimerkki: Meidän tapauksessamme valitus-oikeudesta on ollut vaikea pitää kiinni siksi, että kaupungin ilmoituskäytäntö on hyvin rajoittunutta. Vaikka julkistaminen on muodollisesti tehty hyväksytyjen periaatteiden mukaisesti, se on asiallisesti kuitenkin ollut riittämätöntä ja puutteellista. Tilanne on tuttu monista valitusprosesseista: viranomaiset voivat mitätöidä valituksen, koska se on tehty 'väärään aikaan', useimmiten liian myöhään, mutta joskus myös liian aikaisin. Juridisesti viranomainen on täyttänyt velvollisuutensa ja toimii lain mukaan, vaikkakin yleisen oikeustajun vastaisesti. Kaikkien näiden käytäntöjen tuloksena kansalaisuuden kahdesta puolesta eli alamaisuudesta ja itsenäisestä toimijuudesta juuri ensin mainittu painottuu.

Asukkaiden intressien erityistäminen

Alamaistamisesta poikkeava kommunikaatio-käytäntö on se, jossa asukkaiden näkemykset otetaan vastaan, mutta ne asetetaan osaksi diskurssia, jossa niiden merkittävyys supistuu. Ne esitetään pienen vähemmistön mielipiteinä, jolloin ne voidaan erityistää ja nähdä epärelevantteina. Asukkaat eivät tässä kontekstissa näyttäyty ymmärtämättöminä lapsina, vaan rationaalilaisina mutta itsekkäänä etujensa ajajina. Erityistämistä tapahtuu silloin, kun asukkaiden näkemykset esitetään esimerkiksi tietyn alueen tai tietyn ryhmän erityisinä etuina, joilla ei ole yleisempää kantavuutta. Esimerkki: Yleiskaavaa koskevassa informaatiotilaisuudessa kaupungin edustaja kommentoi asukkaan puheenvuoroa toteamalla, että valittajat pitävät sitä kovempaa ääntä, mitä vähemmän heitä on. Vastakkain asetetaan siis enemmistö ja yhteinen hyvä ja toisaalta pienen vähemmistön etu. Hankalien kysymysten esittäjät esitetään usein myös vähäisenä joukkona ammattivalittajia, jotka tilanteesta riippumatta eivät hyväksy mitään muutoksia.

Asukkaiden esitykset voidaan sulkeistaa joko sillä perusteella että ne ovat itsekkäitä ja siten rajoittuneita tai sillä perusteella että ne ovat hyvää tarkoittavia, mutta kokonaisuutta ymmärtämättömiä ja siten rajoittuneita. Molemmissa tapauksissa päädytään samaan eli siihen, että viranomainen voi oikeuttaa oman asemansa yleisen edun edistäjänä ja omat näkemyksensä tuon edun ilmentäjinä. Tässä asetelmassa kansalaisen asema on huono, sillä omien näkemysten esittäminen johtaa asukkaan helposti konfliktiin viranomaisen kanssa. Mitä enemmän asukas on kaupungin edustajien kanssa tekemisissä, sitä helpommin hänestä tulee 'vaikea tapaus'. Leimaaminen taas antaa mahdollisuuden hänen mielipiteidensä sivuuttamiseen, koska jälleen kerran hän ei edusta yleistä, vaan erityistä.

Kielelliset käytännöt ulossulkemisen perustana

Kaupunkisuunnittelussa ja kaava-asioissa on myös omaksuttu sellaisia kielellisiä käytäntöjä, jotka voivat sulkea asukailta mahdollisuuden oikeuksiansa käyttämiseen. Viranomaisilla on erityinen hallinnollinen suunnittelukielensä, kaavoituksessa käytetään ulkopuolisille vaikeasti

avautuvaa koodikieltä ja lopulta asiakirjoilla on oma juridinen esitysmuotonsa. Kaikki nämä ovat sellaisia kielenkäyttötapoja, joita kansalaisen ei tavallisissa olosuhteissa tarvitse hallita, mutta joiden tuntemus on välttämätöntä valitusta tai muuta kannanottoa tehtäessä. Jos kansalainen haluaa tulla otetuksi vakavasti eli haluaa tulla kohdelluksi täysivaltaisena osapuolena, hänen on toimittava viranomaisten määrittelemän kielen käytön rajojen sisällä. Sen lisäksi hänen on kyettävä toimimaan juridiikan alueen sisällä eli tietyn profession erityisehdoin. Juridiset lausumat sisältävät erilaisia oletuksia ja seuraamuksia, jotka niitä soveltavan pitäisi tuntea. Vaikka valituksen tekeminen ei muodollisesti edellytä näitä tietoja, juridiikan tuntemus toimii kuitenkin sisäänrakennettuna pätevyyden ehtona.

Käytännöissä, jossa kansalainen liudentuu vastuullisesta toimijasta hallinnon alisteiseksi osapuoleksi, on kysymys tietyistä tarjolla olevista identiteeteistä. Negatiivisia, kansalaista vastuullisena toimijana vähätteleviä identiteettejä ovat häirikön, eduntavoittelijan ja maallikon identiteetit. Häirikkö on kovääninen valittaja, joka kiusaa hallintoa jatkuvilla, pääasiassa asiattomilla vaatimuksillaan. Mikä tahansa aihe kelpaa, eikä hän hyväksy muutoksia ympäristössään eikä suostu kompromisseihin. Hyväntahtoinen mutta tietämätön maallikko sen sijaan pyrkii puuttumaan asioihin, jotka ovat hänen kykyjensä ja ymmärryksensä ulkopuolella. Hän on hieman naurettava, mutta pääasiassa harmiton. Itsekäs eduntavoittelija saattaa sen sijaan olla hankala, sillä hän on usein perillä oikeuksistaan ja kykenee ilmaisemaan vaatimuksensa. Näiden tarjottujen omakuvien avulla viranomaiset voivat oikeuttaa asukkaiden mielipiteiden ohittamisen ja niiden kautta viranomaispuheesta tulee pätevää ja asukaspuheesta merkityksetöntä. Omakuvat ovat syntyneet samankaltaisten merkityssysteemien toistuessa eri yhteyksissä ja erilaisissa aineistoissa eli yhtäläisyydet ja toistot ovat olleet muodostamassa niitä. Todellisuuden tuottaminen liittyy vahvasti kategorisointiin (Jokinen 1999, 129-130) eli tässä yhteydessä siihen, että asukkaisiin ja asukkaiden toimintaan liitetään tiettyjä valikoituja ominaisuuksia. Nämä kuvaukset viittaavat kulttuurisesti vakiintuneisiin ymmärrys- ja puhetapoihin ja pitkälle kiteytyneisiin suhteisiin.

MUKAANOTTAMISEN VAIKEUS

Asukkaiden ja virkamiesten kohtaamiset tuntuvat usein noudattavan etukäteen luotua käsikirjoitusta, jossa keskustelun moninaisuus ja avoimuus vaihtuvat kannanottojen yksipuolistumiseen ja kärjistymiseen. Vuorovaikutus urautuu muutamiiin argumentaatioketjuihin, joissa dialogin sijasta kiistellään asiantuntijuudesta ja kiistetään sitä molemmin puolin. Kohtaamiset saavat konfliktiin kehysen huolimatta siitä, että yhteistyön kehys on potentiaalina olemassa. Monesti kansalaisten yritykset vaikuttaa ympäristöönsä myös yhä päättyvät implisiittisesti tai eksplisiittisesti ilmaistuun kantaan 'ei tarvitse ottaa huomioon'. Suomalaisessa kulttuurissa paikallishallinnon suhteet kansalaisiin ovat usein vakiintuneet yksisuuntaisiksi ja hierarkkiseksi (esim. Ridell 1999) ja yritykset muuttaa kanssakäymisen muotoja kohtaavat yllättävän paljon vastustusta. Miksi kansalaisen aktivoituminen on niin hankala asia?

Hallinnon näkökulmasta osallistumisen laajentaminen voidaan nähdä yhteisen edun vastaisena, koska sen odotetaan tuovan käytännön politiikkaan lisää ristiriitoja niiden vähentämisen sijaan. Kun esimerkiksi Espoon kaupungin johto haluaa nopeuttaa kaavoitusta liike-elämän tarpeisiin, on syntynyt selvä ristiriita demokraattiseen päätöksentekoon ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksiin nähden. Demokratia ei välttämättä ole nopein tapa saada aikaan ratkaisuja ja kiisteltyyn voimistuminen on myös todennäköinen seuraus osallistumisen lisäämisestä. Kuitenkin asukkaiden mukaanotto synnyttäisi lujempaa sitoutumista paikallisiin asioihin ja sitä kautta myös sosiaalisesti vahvempia ja reagointikykyisempiä yhteisöjä. Toisaalta talouden globalisoitumisen tendenssi ja osaksi Euroopan Union viralliset tavoitteetkaan eivät tue paikallista sitoutumista ja kiinnittymistä. Demokratian lisääminen näyttäyty vastakkaisena pyrkimyksenä kilpailukyvyyn vahvistamiselle ja talouden tehokkuuden ja joustavuuden takia EU:n periaatteisiin kuuluu työvoiman mahdollisimman laajan liikkuvuuden tukeminen paikkaan sitoutumisen sijaan.

Demokratian lisäämisen esteenä eivät kuitenkaan ole vain vakiintunut poliittinen kulttuuri, hallinnolliset käytännöt tai taloudelliset edut, vaan myös asukkaiden itselleen luoma omakuva ja antama asemointi. Kysymys on asukkaiden omasta tietoisesta tai tiedostamattomasta suostumuksesta alamaisasemaansa. Siksi kansalai-

sen pitäisi tulla näkyväksi myös itselleen, ei yksin hallinnolle. Me uusinnamme itse alisteista asemaamme sekä puheessamme että toiminnassamme ja hyväksymme meille tarjotut identiteetit, jos emme itsellemme niin ainakin naapurillemme. Asetumme helposti sen tyhjän ja passiivisen rahvaan rooliin, jonka demokratian vastustajat ja epäilijät ovat meille parina viime vuosisatana varanneet. Suostumus voi olla seurausta puuttuvasta koulutuksesta kansalaisuuteen, mutta sen palkkio on joka tapauksessa siinä, että alamaisuus vapauttaa valitsemisen ja päättämisen tuskasta. Totalitaarisen tai autoritaarisen järjestelmän vetovoima on osaksi juuri reflektion raskaudessa. Useimmat varmasti haluaisivat ainakin ajoittain irrottautua pohdinnan ja ratkaisemisen taakasta ja luovuttaa päätökset ylemmälle auktoriteetille.

Kaiken lisäksi me olemme itsekkeitä ja riitaisia ja meillä on pimeät puolemmet. Samalla lailla riitainen olisi myös paikallinen foorumi, jossa alueen yhteisiä asioita pitäisi käsitellä. On kuitenkin hyödyllistä ajatella, että kiistoissa eivät ole mukana vain yksilöt, vaan myös yhteiskunnassa vaikuttavat diskurssit. Nämä maailmankatsomukselliset diskurssit voivat olla lähisukua toisilleen, mutta myös toistensa vastakohtia ja jotkin niistä ovat saaneet hallitsevan aseman aikakauden mediassa ja yhteiskunnassa. Yksilöinä me kiinnitymme näihin diskursseihin ja ilmaisemme itseämme niiden kautta. Kun me siis kiistelemme asuinalueemme parantamisesta, kiistan osapuolina olisivat myös esimerkiksi ekologinen diskurssi ja modernisaatiodiskurssi. Edellinen voitaisiin ajatella joukoksi näkemyksiä, jotka ovat keskeisesti tekemisissä ympäristön suojelemisen ja ihminenluonto -suhteen pohtimisen kanssa. Jälkimmäinen voisi koostua näkemyksistä, jotka asettavat etualalle materiaalisen hyvinvoinnin ja pyrkimyksen edistykseen. Näin yksilöiden väliset kiistat näyttäytyisivät ehkä vähemmän vaarallisina, kun ne ymmärrettäisiin myös ilmentyminä yleisemmistä diskursseista.

TARINA VIRTUAALISESTI

Joukkoviestintien tulo 1800-luvun lopulta lähtien on siirtänyt hallitsemisen painopistettä valtiolisista instituutioista kulttuuriselle viestinnän alueelle. Mediasta on tullut se paikka, jonka kautta politiikkaa kierrätetään ja jossa sitä tehdään. Vies-

timet ovat keskeinen osa poliittista julkisuutta ja demokratiaa ja siten jokaisen uuden viestimen tuloon on myös liittynyt toive demokratian lisääntymisestä. Uuden median on odotettu antavan äänen ja näkyvyyden niille, joilla niitä ei ennen ole ollut. Toiveet ovat yleensä hiljaisesti hautuneet ja viestinten tosiasiallinen hyödyntäminen on jäänyt harvojen käsiin. Miten nyt käy verkon demokraattisen potentiaalin? Vajoaako verkko poliittisesti vain vaikutusvaltaisen vähemmistön välineeksi?

Kun kesällä 1996 pohdimme kaavataistelun keinoja, innostuimme nopeasti verkon mahdollisuuksista. Se tarjosi uudenlaisia painostustapoja, joita asukkailla ei ollut aikaisemmin ollut käytössään. Verkko oli rajattomien kytkentöjen kenttä ja huikaa mielipidefoorumi. Uskoimme että esittämällä oman kantamme kyllin vakuuttavasti ja monipuolisesti saisimme kaupungin edustajat ja poliitikot käsittelemään kaavaa uudelleen. Kommentoimalla nykyistä suunnittelua ja sen viinoutumia me voisimme kääntää kaupunkirakentamista ekologisempaan ja sosiaalisempaan suuntaan. Kansainvälisten yhteyksien avulla voisimme vahvistaa paikallista vastarintaa ja saada tukea muiden kokemuksista ja tiedoista. Alkuinnostuksessamme oli vilpittöntä naivismia, joka liittyi verkon silloiseen vaiheeseen. Ajankohta oli tietynlainen taite: toisaalta verkon käyttöä leimasi vielä avantgardistinen ja idealistinen henki ja toisaalta se oli kasvamassa valtaisaa vauhtia. Massamedian ja kaupallisuuden vaikutukset olivat vielä nurkan takana ja verkon saattoi vielä nähdä toteuttavan utopiaa vapaasta tiedon jakamisesta ja radikaalista vaikuttamisesta. Me tartuimme siis verkkoon käsiksi ja tähtäsimme korkealle: hiiri yritti nielaista kissan.

Alunpitäen tarkoitus oli vaikuttaa verkon avulla Elsan tontin kohtaloon, mutta toive osoittautui epärealistiseksi. Siihen oli monta syytä: Verkko ei ollut eikä ole vielääkään vakiintunut poliittisena vaikutuskanavana eli hallinnon ei tarvitse ottaa sitä virallisesti huomioon. Meillä ei ollut myöskään tarkkaa strategiaa siitä, millä tavalla ja kehen olisimme halunneet vaikuttaa. Yleisesti ottaen mielipiteet saavat kyllä foorumin, mutta jäävät irrallisina leijumaan valtavaan data-avaruuteen. Lisäksi sivuston rakentaminen oli käytännössä huomattavasti hitaampaa ja hankalampaa kuin olimme olettaneet. Viimeisenä vaikka ei vähäisimpänä esteenä oli arkielämä, joka ei sallinut pysähtymistä yhteen aiheeseen vaan

vaati huomion yhä uusiin asioihin. Elsan tontista tuli siksi ennen pitkää yksittäistapaus, jonka avulla yritimme kuvata yleistä. Tavoitteemme muuttui haluksi välittää kokemuksiamme muille kaavakiistoihin osallistuville ja rakentaa espoolaisten kaavakamppailujen välisiä yhteyksiä.

Sivuston rakenne nousi myös nopeasti keskeiseksi kysymykseksi. Olimme jotakuinkin selvillä materiaalista jonka halusimme panna esille, mutta ratkaistavaksi jäi osien suhde toisiinsa ja kokonaisuuteen. Lukuisat linkit muihin osoitteisiin kuten Espoon kaupungin sivuille tai erilaisiin asiakirja- ja lakiteksteihin alkoivat hajottaa rakennetta ja estää yleiskuvan syntymistä. Omat valitusasiakirjamme olivat myös raskaita lukea ja jouduimme miettimään niiden siirtämistä enemmän taka-alalle. Halusimme toimia ennen kaikkea kuvien avulla, koska verkko on visuaalinen media, mutta kuvankäsittely oli raskasta sekä niiden tuottamisessa että vastaanottamisessa. Lopulta suhtauduimme hiukan eri tavoin myös sivujen interaktiivisuuteen. Tutkijana olin kiinnostunut siitä, miten ihmiset tarttuisivat keskustelun mahdollisuuteen ja mitä keskustelut synnyttäisivät. Sivujen käytännön hallinnan takia kumppanini suhtautui varauksellisemmin avoimeen keskusteluun ja pelkäsi vastaamisen velvollisuutta ja kommentoinnin raskautta. Koska keskustelumahdollisuus toteutui aluksi hyvin rajoitetusti, myös verkkokokeilun tutkimisen luonne muuttui. Sosiaalisen käytön seuraamisen sijasta tutkin verkkoa henkilökohtaisen kokemuksen kautta ja siitä näkökulmasta, miten yksittäistapaus kuvastaa yleistä (Sassi 1998).

KUN MAAILMA ON VIRTAUSTA

On vaikea uskoa, että alt.espoola-sivuilla olisi jotakin suurempaa merkitystä maailmassa, joka tuottaa tekstejä kiihtyvällä vauhdilla ja jossa asiat peittyvät toistensa alle ennenkuin tulevat kunnolla huomatuiksi. Virta vie ne vauhdilla menneisyyteen vähät välittämättä niiden mielenkiintoisuudesta tai vastaanpyristelystä. Pitkinä iltoina vaivalla syntyneet sivumme tarkoittavat useimmille niillä kävijöille vain hetken pysähdystä ja pientä väreilyä pinnalla. Ajattelemmeko yhä, että sivuillamme on merkitystä? Miksi emme luovuttaaneet jo kauan sitten, kun havaitsimme että niistä ei ole apua Elsan tontin säilyttämiseen emmekä voineet olla varmoja edes niiden yleisestä

kiinnostavuudesta?

Syvä vastenmielisyys ja unohdus valtasivat meidät ajoittain. Kaupunkisuunnittelun kommentointi tuntui ylipäättään turhautavalta ja Espoon kaupunki tuotti jatkuvasti uutta reagoitavaa. Samaa aikaan itse sivut seisoivat teknisten yksityiskohtien takia. Me päädyimme kuitenkin aina jatkamaan, sillä sivut olivat joka tapauksessa muodostuneet meille tärkeiksi. Niistä oli tullut meille muistamisen väline. Virtaavassa maailmassa, missä tapahtuminen on liiallista ja uuvuttavaa, muistot ovat ainoa paikka missä ei enää tapahdu. Pidämme niitä siksi yllä oman identiteettimme vuoksi, jotta kokemuksemme ja vanhat maisemamme pysyisivät tallessa. Tämänhetkessä muutoksessa me rakennamme niiden avulla jatkuvuutta sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöömme. Myös monet muut tekevät samaa ja niin paradoksaaliselta kuin se kuullostaa, verkosta on tullut tärkeä juuri muistamisen mielessä. Ihmiset tallettavat omia historioitaan, paikkaan liittyviä tarinoita ja muistikatkelmia ja luovat siten mielekkyyttä ja merkitystä omalle elämälleen. Muistamisen kautta oma olemassaolo muuttuu irrallisesta ja satunnaisesta sellaiseksi, jolla on yhteys kokonaisuuteen.

Kun verkkosivut on muuttuneet meille tärkeiksi ennenkaikkea muistamisen ja identiteetin takia, ne ovat siirtyneet hyvän matkaa julkisen alueelta yksityisyyden puolelle tai ainakin niiden rajamaalle. Koska muistaminen kuitenkin on luonteeltaan sekä yksilöllistä että yhteisöllistä, on sivuilla edelleen myös kollektiivista merkitystä. Niiden sisältö on myös edelleen poliittista. Tässä rajamailla olossaan ja sekamuodossaan ne itse asiassa ovat oireellisia juuri verkon vaikutustalvalle, jossa yksityinen ja julkinen, henkilökohtainen ja poliittinen hämäävästi sekoittuvat (Sassi 2000a).

SISYFOS-HARJOITUKSIA

Yrityksemme kyseenalaistaa verkon avulla vakiintunutta kaavoituskäytäntöä oli sankarillinen, mutta myös turhan sankarillinen. Urakka oli liian individualistinen ja liian raskas kahdelle ihmiselle. Sivut jotka alunpitäen oli tarkoitettu julkiseksi poliittiseksi kannanotoksi, liukuivat osaksi pinnanalaista kulttuurivirtausta, joka on tärkeä mutta pysyy pääasiassa näkymättömänä. Me teimme joitakin virheitä ja vääriä arvioita, jotka osaksi

vaikuttivat sivujen privatisoitumiseen. Ensimmäinen ongelma oli niiden puolitiehen jäänyt julkistaminen. Tiesimme mediakytkentöjen keskeisyyden ja olimme miettineet julkisuusstrategiaa eli yhteyden luomista asukasliikkeisiin, kaavakamp-pailuihin, viranomaisiin, toimittajiin ja kansainvälisiin kollegoihin. Ponnistus vain oli liian iso.

Toinen privatisoitumista edistänyt ongelma oli keskustelun puuttuminen. Kahden hengen yrityksenä sivuilla ei voinut olla laajempaa poliittista vaikutusta, vaan niiden olisi pitänyt perustua keskustelumuotoon tai ainakin linkkautua johonkin yleisempään keskusteluun. Sivujen olisi pitänyt myös tarjota yksilöityjä ja suhteellisen selviä tavoitteita, joihin keskustelut olisivat tarttuneet. Lopulta myös keskustelut ovat ongelmallisia ja niillä on verkossa omat erityispiirteensä: ne ovat monesti ajoittaista ja pyrhdyksenomaista ja niiden jatkuvampi ylläpito on työlästä. Usein myös puheenvuorot ovat asiattomia tai rönsyilevät asian laitamilla, jos sielläkään. Kolmas ongelma oli tasapainottelu visuaalisen ja kirjallisen muodon välillä. Pohjimmitaan sivut olivat kirjallisten ihmisten aikaansaama laaja essee. Kuitenkin oli kysymys välineestä, jolle mainosmaisuuksien, sarjakuvamaisuus ja lyhyet tekstit ovat tunnusomaisia; ruutu määrittelee sen mitä Suomessa tilassa voi sanoa. Aiheen kannalta oli toisaalta järkevää valita visuaalinen esitystapa, mutta interaktiivisuuden kannalta meidän olisi pitänyt painottaa kirjallista muotoa. Meidän oli tehtävä valinta visuaalisuuden ja kommunikoivuuden välillä, sillä resurssimme eivät järjestelmällisesti riittäneet molempiin. Lopputulos oli kaikenkaikkiaan sekamuoto, jossa vakava argumentointi yhdistyy kuvalliseen leikkiin ja jossa ironia ja suuttumus kulkevat rinnan. Vaikka muoto on outo, se on sinänsä kiinnostava. Hankalaa on enemmänkin se, että hyvin henkilökohtainen ilmaisumme ei kenties anna tilaa muiden kommentoinnille. Tässä sivut ovat oireellisia aikakaudelle: niitä ohjasi meidän halumme toimia individualistisesti, ei kollektiivisesti. Toisaalta verkko osoitti kytkennän kykynsä ja auttoi synnyttämään tilapäisen virtuaalisen ryhmän, kun se kaavaprosessin takia oli tarpeen. Ilman verkkoyhteyksiä emme olisi kyenneet tuottamaan perusteltua valitusta korkeimmalle hallinto-oikeudelle ajassa, joka siihen oli varattu.

Myös pinnanalaisesti sivuilla on kuitenkin ollut merkitystä. Ne ovat liittyneet osaksi yleistä kulttuurista keskustelua, jota käydään seminaareissa, kokouksissa, yleisönosastoissa ja kahvi-

loissa ja ne heijastuvat joinakin ilmentyminä tai tapahtumina erilaisissa yhteyksissä. Ne ovat mukana muutoksissa, joita on tapahtunut verkon hyödyntämisessä, ne ovat taustalla hallinnollisissa aloitteissa ja kansalaisten uudessa osallistumisessa. Näiden kolmen vuoden aikana verkkoa on alettu käyttää tavoilla, joita itsekkin ehdotimme: asukas- ja omakotiyhdistykset ovat tehneet kotisivujaan ja kunnat ovat alkaneet käyttää verkkoa tiedotusvälineenä ja jopa visuaalisena suunnittelun mediana. Me emme kykene yksilöimään näitä vaikutuksia tai seuraussuhteita, koska kulttuurissamme on samanaikaista ja samansuuntaista liikehdintää. Omat pyrkimyksimme ovat saaneet aikaan heijastuksia ja suodattuneet yleiseen ajatteluun, mutta ne ovat myös saaneet vaikutteita muista keskusteluista.

Luotimme sivuihin ja tiesimme, että olimme tehneet jotakin vielä muutama vuosi sitten ainutkertaista ja radikaalia. Verkko kuitenkin elää kiivaasti ja ja uudet ideat leviävät nopeasti. Siksi avantgardistinen aura on äkkiä mennyttä. Sivujen pysyvempi merkitys ei olekaan niiden uutuudessa, vaan siinä mitä ne ovat meille ilmaisseet kansalaisen aseman ongelmallisuudesta.

ONKO VERKOSSA VOIMAA?

“Se on kuin laulu pienelle ihmiselle, sanoo Jorma Ollila langattomasta viestinnästä... Verkko ja uusi talous antavat pienelle ihmiselle mahdollisuuksia laulaa laulunsa ja tulla kuulluksi.” (6)

Verkossa saimme sanoa kaiken mitä halusimme ja juuri niinkuin halusimme, mutta toisaalta kaavaprosessiin emme pystyneet vaikuttamaan. Mitä me lopulta teimme verkkosivuilla oli itse asiassa valtava yleisönosaston kirjoitus tai koelma kirjoituksia. Niiden sisältöä ei kukaan voinut sensuroida, mutta oliko niillä lukijoita sitä emme voineet tietää. Kaavakäytäntöjä kommentoimalla me otimme kansalaisen identiteetin käyttöömmä ja aloimme soveltaa siihen kulttuurisesti liitettyjä ominaisuuksia. Kansalaisen odotetaan olevan kiinnostunut politiikasta ja julkisista asioista ja olevan velvollisuudentuntoinen ja kykenevä toimimaan yleisen edun puolesta. Vaikka kunnan kansalaisen ideaali on juurtunut ihmisten mieliin (Alastalo 1996), ei järjestelmä tarjonnut paikkaa tämän ideaalin toteuttamiseen. Meidän kokemuksemme on yleistettävissä monista poliittikkaa koskevista tutkimuksista, joissa voi-

mattomuus on esiintynyt kansalaisten yleisenä kokemuksena (esim. Suhonen 1997, Pekonen 1998). Verkon demokraattista potentiaalia mietittäessä yksi vastaus onkin tässä: verkko voi auttaa meitä kansalaisen identiteetin vahvistamisessa. Verkon voima on tässä vaiheessa ennen kaikkea siinä, että se on sosiaalisen kanssakäymisen paikka, mutta juuri siinä sen merkitys on huomattava. Poliittikka syntyy sosiaalisen varaan (esim. Bookchin 1987, Lii 1998) ja tätä sfääriä verkko nimenomaan vahvistaa luodessaan uusia suhteita ihmisten välille.

Verkko antaa meidän keskustella puoliyksityisistä asioistamme aina väsyksiin saakka, mutta julkisuutena se tarjoaa foorumin myös poliittisille mielipiteille ja paikan kielenkäytön itsestäänselvyksien tutkimiseen ja niiden kyseenalaistamiseen. Vaikka suora demokratia ja kansalaisten päätösvallan lisääminen tuottavat päättäjille tuskaa (Sutela 2000) ja vaikka ristiriita kilpailukyvyyn ideologian kanssa tuntuu ratkaisemattomalta, kulttuurin vahva virta vie suuremman osallistumisen suuntaan. Tällä hetkellä hallinnon ja kansalaisten välinen kommunikaatio toimii pääasiassa ontuen ja joidenkin piiloisten kaavoittumien kautta, mutta argumentaatiotaitoja on mahdollista parantaa molemmin puolin. Sillä tavoin voidaan päästä sekä suurempaan asialliseen yhteisymmärrykseen että tehdä selvemmäksi vuoro vaikutuksessa ilmenevää kielellistä valtaa ja vallankäyttöä (Mälkiä 1998). Argumentaatiota erittelemällä on mahdollista päästä myös lähemmäksi perustavia ideologioita ja ajattelutapoja, jotka vaikuttavat sekä kansalaisten ristiriitaisten mielipiteiden että hallinnon ja kansalaisten erimielisyyksien taustalla. Ristiriidat eivät sillä tavoin poistu, mutta piiloisemman suostuttelun ja vaikuttamisen mahdollisuudet käyvät kenties hiukan vähäisemmiksi. Digitaalisia ratkaisuja voidaan puolestaan käyttää hyväksi argumentoinnin ja päätöksenteon vaihtoehtojen jäsentämisessä (www.nettiparlamenti.fi).

Verkon avulla on mahdollista kokeilla ja lujittaa itsenäisen toimijan identiteettiä, vastustaa kategorisoivia viranomaiskäytäntöjä ja osoittaa ‘pienen ihmisen’ kaltaisten määritysten alistaavuus. Valtasuhteiden muuttamiseen verkkosivut ja argumentointitaidot eivät yksin riitä, vaan kansalaisen paikka järjestelmässä on rakennettava uudelleen muuta kautta eli luomalla uusia demokratian muotoja. Paikallisesti juuri kaupunkisuunnitteluun osallistuminen on keskeistä poliittista

toimintaa, koska erilaiset ympäristöuhkat ja sosiaaliset ongelmat määrittävät ainakin osaksi paikallisina. Suomalainen yhteiskunta on kymmenen vuoden aikana monikulttuuristunut vauhdilla eikä sopeutuminen erilaisiin kulttuureihin ole tapahtunut vaivatta. Juuri demokraattiset käytännöt ovat koetuksella tilanteessa, jossa piilossa eläneet etniset ristiriidat alkavat nousta pintaan ja uhata asuinalueiden rauhaa. Tarve toimenpiteisiin sivuaa demokraattisia toimintatapoja ja perusoikeuksia, sillä vastareaktiot johtavat helposti lain ja järjestyksen korostamiseen, kun ensisijassa tarvittaisiin parannusta asuinalueiden kykyyn kohdata 'muukalainen' ja järjestää ryhmien välisiä suhteita. Asukkaiden oikeus puuttua yhteisönsä ja ympäristönsä rakentamiseen on tähän asti tarkoittanut valitusmahdollisuuden käyttöä, mikä kansalaisen kannalta on negatiivinen ja jälkikäteinen toimintatapa. Kun mietitään asuinalueiden rakentamista ekologisesti ja sosiaalisesti vahvemmiksi, on ajateltava uudelleen sekä asukkaiden paikka paikallisessa päätöksenteossa että myös asuinalueiden kulttuuriset ja kommunikaatiiviset rakenteet, jotka ovat olennaisia tämän ajan kansalaisuudelle.

VIITTEET

(1) 'Espoon erikoistalousalue' viittaa televisiossa kevättalvella 2000 esitettyyn suosittuun kotimaiseen sarja-ohjelmaan Raid. Sen tapahtumat sijoittuvat paikkakunnalle, joka on valinnut kovan kilpailun ideologian ja toimintaperiaatteet.

(2) Verkkosivujen osoite on alt.espoolaakapeli.fi. Sivujen alaotsikko on 'Tyyliharjoituksia', mikä kuvaa pyrkimystä katsoa samaa kohdetta useammasta näkökulmasta ja eri tyyliilajien kautta. Sivut ovat Sinikka Sassin ja Seppo Koskelan henkilökohtainen kommentti maiseman muuttumiseen, mutta niiden taustalla on muutamien lähi-naapurien yhteinen yritys vaikuttaa kaavaprosessiin.

(3) Eisan tontti sijaitsee etelä-Espoossa ja se oli osa vanhan kartanon maa-alueita. Alue lähiympäristöineen oli alunperin varattu omakotialueeksi. Vuosien aikana 'omakotitalo' muuttui 'pientaloksi', joka puolestaan huo- maamatta muuttui 'pienkerrostaloksi'. Asukkaiden pyrkimys oli säilyttää Eslan tontti virkistysalueena, ei vastustaa koko alueen rakentamista.

(4) Tilanteet vaihtelevat ja joissakin kunnissa asukkaiden näkemyksille on annettu enemmän painoarvoa. Osallistumisen lisäämisessä on lopulta kysymys myös 'kuulemisen' ja 'päättämisen' välisestä periaatteellisesta ero- sta. Kuntalaisten mielipiteitä voidaan kuulla jossakin prosessin vaiheessa ja ottaa niitä eriasteisesti huomioon tai sitten kuntalaisille voidaan antaa lisää todellista päätös-

valtaa.

(5) Meidän kannaltamme tärkeitä diskursseja tai puhekäytäntöjä ovat ne, joissa asukkaalle annetaan paikka ja hänet suhteutetaan muihin toimijoihin. Aineistoa tästä tarjoavat kaavataistelun aikana käydyt keskustelut viranomaisten kanssa, valitusprosessiin liittyvät asiakirjat, erilaiset lehtiartikkelit ja mielipidekirjoitukset sekä valtuusto- istuntojen videonauhut.

(6) Helsingin Sanomat 17.8.1999; lainaus Soneran asiakaslehdestä Matkaviestistä, 3/99.

LÄHTEET

Alatalo Marja (1996) "Kyllähän siitä hirveesti voidaan kirjoittaa, mutta". Kunnan kansalaisen mediakritiikki. Teoksessa: Kivikuru, Ullamaija (toim.) *Kansa euro- myllyssä. Journalismi, kampanjat ja kansalaisten mediamaisemat Suomen EU-prosessissa*. Helsinki: Yliopistopaino.

Beck, Ulrich (1995) *Politiikan uudelleenkeksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa*. Teoksessa: Beck, U. & Giddens, A. & Lash, S. (1995) *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino.

Beck, Ulrich (1997) *The Reinvention of Politics. Rethinking Modernity in the Global Social Order*. Cambridge: Polity Press.

Bookchin, M. (1987) *The Rise of Urbanization and the Decline of Citizenship*. San Francisco: Sierra Club Books.

Bourdieu, Pierre & Wacquant Loic J.D. (1992) *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press.

Dahlgren, Peter (2000) *Media, Citizenship and Civic Culture*. Curran, Teoksessa *Mass Media and Society*, (toim.) James & Gurevitch, Michael. 3. painos. London: Edward Arnold.

Hall, Stuart (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja (1999) *Vakuuttelevan ja suostuttelevan retorikan analysoiminen*. Teoksessa: Jokinen, A. & Juhila, K. & Suoninen, E.: *Diskurssi/analyysi liikkees- sä*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1993) *Valtasuhteiden analysoiminen*. Teoksessa: Jokinen, A. & Juhila, K. & Suoninen, E.: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A. & Juhila, K. & Suoninen, E. (1993) *Diskurssi- analyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

Kivikuru, Ullamaija (1998) *Identiteetit viestinnässä*. Teoksessa: Kivikuru, Ullamaija & Kunelius, Risto (toim.) *Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön*. Juva: WSOY.

Lii, Ding-Tzann (1998) *Social Spheres and Public Life. A Structural Origin. Theory, Culture & Society*, Vol. 15, No. 2, s. 115-135.

Mälkiä, Matti (1998) *Kieli, vuorovaikutus ja valta tietoyh-*

- teiskunnassa. Huomiotta jääneen tutkimusteeman jäsentelyä. *Hallinnon Tutkimus*, Vol 17, No. 3, s. 73-191.
- Pekonen, Kyösti (1998) *Politiikka urbaanissa betonilähiössä*. SoPhI, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 20. Jyväskylän yliopisto. Saarijärvi: Gummerus Oy.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1987) *Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour*. Lontoo: Sage.
- Ridell, Seija (1999) *Tutkimus julkisosa tuottamassa. Paikallisuus verkkomediassa -hanke irtiottona kulttuurisen yleisötutkimuksen käytännöistä*. *Tiedotustutkimus*, Vol. 22, No. 3, s. 28-41.
- Sassi, Sinikka (1998) *Public Opinion as a Frame of Internet Activism*. IAMCR conference, Glasgow, July 1998.
- Sassi, Sinikka (2000a) *The Controversies of the Internet and the Revitalization of Local Political Life*. Teoksessa: Hacker, Kenneth L. & van Dijk, Jan (toim.) *Digital Democracy*. Sage. (tulossa)
- Sassi, Sinikka (2000b) *Public Opinion as Local Opinion*. Teoksessa: Splichal, Slavko (toim.) *Vox Populi - Vox Dei?* Hampton Press. (tulossa).
- Suhonen, Pertti (1997) *Yleinen mielipide 1997*. Helsinki: Tammi.
- Sutela, Marja (2000) *Suora kansanvalta kunnassa - oikeusvertaileva tutkimus kansanäänestyksestä kunnan asukkaiden itsehallinnon toteuttajana*. Joensuun yliopisto väitöskirja. Lakimiesliiton kustannus.